

Používání přípravků na ochranu rostlin s ohledem na ochranu vodních organismů a včel

Informace uvedené v tomto příspěvku navazují na předchozí článek, který se týkal problematiky používání přípravků na ochranu rostlin (dále jen „POR nebo přípravek“) z hlediska vlivu na vodní organismy na svažitých částech pozemků sousedících s útvarem povrchových vod (vodním tokem, vodní nádrží apod.). Tématem tohoto článku bude používání POR, které mají na základě hodnocení ÚKZÚZ přidělenou větu SPe3, a je proto nutné dodržet ochrannou vzdálenost od povrchové vody s ohledem na ochranu vodních organismů. V další části budou uvedeny informace o požadavcích na ochranu včel při používání přípravků.

Ing. Andrea Blažková, Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, Brno, foto M. Bašta

Standardizovaná SPe3 věta je v rámci povolování přípravků přidělována za účelem snížení rizika kontaminace povrchové vody úletem. Není-li přípravek současně přidělena SPe2 věta (omezení na svažitých částech pozemků), platí omezení vyplývající z SPe3 věty na „svažitých ($\geq 3^\circ$) i nersvažitých částech pozemků (do 3°) sousedících s útvary povrchové vody. Na rozdíl od SPe2 vět lze ochrannou vzdálenost SPe3 zkrátit pomocí zařízení k omezení úletu.

Jelikož není legislativou stanovena jednotná ochranná vzdálenost od vody pro aplikaci přípravků na pozemcích sousedících s povrchovou vodou, je velmi důležité, aby si profesionální uživatel přípravků před plánovaným nákupem zjistil s pomocí údajů v „Registru POR“ na webových stránkách ÚKZÚZ nejen to, zda je přípravek povolen, ale také jaká má omezení z hlediska jeho použití (Registr POR/Vyhledávání v registru/výběr z předdefinovaných filtrů/omezení z hlediska vlivu na vodní organismy).

Výběr z předdefinovaných filtrů

Vodní zdroje – OPVZ podzemních a povrchových vod

- ☐ Přípravek je vyloučen z ochranného pásma podzemních a povrchových vod.
- ☐ Přípravek je vyloučen z ochranného pásma povrchových vod.
- ☐ Přípravek je vyloučen z ochranného pásma podzemních vod.
- ☐ Přípravek není vyloučen z ochranného pásma podzemních a/nebo povrchových vod.
- ☐ Nezařazeno (Přípravek nebyl hodnocen s ohledem na ochranu zdrojů pitných vod).
- ☐ Za účelem ochrany (podzemní vody/ půdních organismů) neaplikujte tento přípravek nebo jiný, jestliže obsahuje (uvede se účinná látka nebo skupina látek) aplikaci nebo určitá doba aplikace).
- ☐ Za účelem ochrany (podzemní vody/ půdních organismů) přípravek neaplikujte na půdách (uvede se zpráhující údaje o druhu půdy nebo stavu).

Omezení z hlediska vlivu na vodní organismy

- ☐ Za účelem ochrany vodních organismů neaplikujte na svažitých pozemcích ($> 3^\circ$ svažitosti), jejichž okraje jsou vzdáleny od povrchových vod $< X$ m.
- ☒ S ohledem na ochranu vodních organismů je vyloučeno použití přípravku na pozemcích svažujících se k povrchovým vodám.
- ☐ Za účelem ochrany vodních organismů dodržte neosvětlené ochranné pásmo X m od povrchové vody.
- ☐ Přípravek nemá omezení z hlediska vlivu na vodní organismy.
- ☐ Přípravek nemá omezení z hlediska použití na svažitých pozemcích.
- ☐ Přípravek lze aplikovat na pozemcích svažujících se k povrchovým vodám při použití vegetačního pásu.
- ☐ Přípravek nelze aplikovat na pozemcích svažujících se k povrchovým vodám ani při použití vegetačního pásu.

Vzhledem k vývoji omezujících vět v průběhu posledních let přidělovaných ÚKZÚZ přípravkům v rámci povolení a za účelem sjednocení postupu při aplikaci POR označených těmito omezujícími větami byl na webových stránkách ÚKZÚZ zveřejněn „Výklad údajů na etiketách POR“.

http://eagri.cz/public/web/file/417862/Vyklad_udaju_na_etiketach.pdf

Součástí tohoto dokumentu je kapitola zabývající se **ochranou vodních organismů** s přehledem vět, kterými jsou přípravky označovány, a příklady, které vysvětlují, jak jednotlivé věty chápat a používat, včetně definice pro „povrchovou vodu, břehovou čáru, svažitý pozemek a vegetační pás“.

Věta SPe3 je používána v následujícím znění:

„Za účelem ochrany vodních organismů dodržte neošetřené ochranné pásmo X m vzhledem k povrchovým vodám“ nebo „Za účelem ochrany vodních organismů snižte úlet dodržením neošetřené ochranného pásma X m vzhledem k povrchovým vodám.“

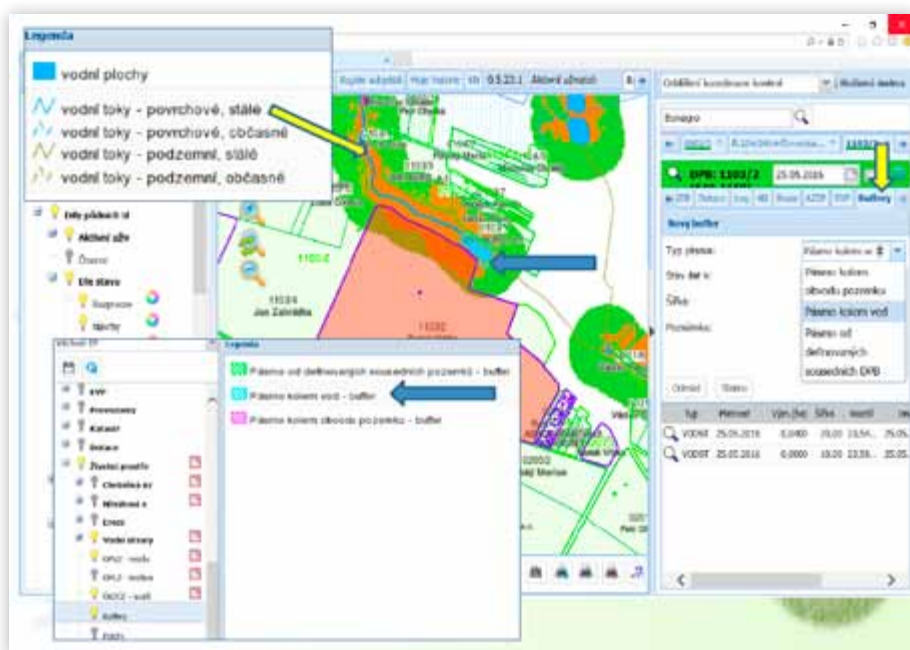
Obě verze se vykládají shodně, tzn. při aplikaci přípravku s SPe3 větou (bez současně přidělené SPe2 věty) je nutné dodržet na svažitě i nesvažitě části pozemku stanovenou ochrannou vzdálenost od povrchové vody.

Omezující věty mohou být na etiketě přípravku uvedeny jak bez označení „SPe2 nebo SPe 3“, tak v poslední době **ve formě tabulky** s uvedením konečných ochranných vzdáleností od povrchové vody, které je nutné u SPe3 dodržet s využitím protiúletových zařízení - trysky s omezením úletu 50, 75 a 90 % - viz příklad znění omezujících vět SPe2 a SPe3.

Pokud je v tabulce na etiketě uvedeno ve sloupci „bez redukce“ NELZE, pak POR nesmí být bez použití protiúletového zařízení (trysky) aplikován blíže než 100 m od břehové čáry povrchové vody.

Není-li na etiketě uvedena omezující věta typu SPe3 ve formě tabulky, je nutné si zjistit ochrannou vzdálenost pro daný účel použití (plodinu) a daný typ redukce (trysky 50, 75, 90 %) s využitím údajů na webu ÚKZÚZ (Přípravy na ochranu rostlin/Zařízení pro aplikaci POR/Minimalizace úletů/Příloha č. 2 - Tabulky zkrácení ochranných vzdáleností).

LPIS - příklad zobrazení DPB včetně vodního toku a legendy

Tabulka ochranných vzdáleností stanovených s ohledem na ochranu necílových organismů:

Plodina	bez redukce	tryska 50 %	tryska 75 %	tryska 90 %
Ochranná vzdálenost od povrchové vody s ohledem na ochranu vodních organismů [m]				
Obilniny	25	14	8	4
Ochranná vzdálenost od okraje ošetřovaného pozemku s ohledem na ochranu necílových rostlin [m]				
Obilniny	25	14	8	4

Za účelem ochrany vodních organismů neaplikujte na svažitých pozemcích (≥ 3° svažitosti), jejichž okraje jsou vzdáleny od povrchových vod < 30 m.

<http://eagri.cz/public/web/ukzuz/portal/pripravky-na-or/zarizeni-pro-aplikaci-por/minimalizace-uletu/minimalizace-uletu-pripravku.html>

SPe3 věta je přidělována také přípravkům, které se používají k moření osiva. Přehled mořidel, která mají přidělenou SPe3 větu, lze vyhledat v Registru POR po zadání:

→ Moření osiva: Ano

→ Výběr z předdefinovaných filtrů - zatrhnout větu - Za účelem ochrany vodních organismů dodržte neošetřené ochranné pásmo X m od povrchové vody

→ Vyhledat.

Výsledkem tohoto zadání je 20 obchodních názvů mořidel (insekticidních i fungicidních).

<http://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/Vyhledavani.aspx?stamp=1483608009140>

Příklad omezujících vět:

U fungicidního mořidla s účinnou látkou prochloraz a tritikonazol k ošetření osiva pšenice, ječmene, žita a triticales proti sněti mazlavé, sněti prašné, plísní sněžné a fuzariózám:

SPe3 Za účelem ochrany vodních organismů dodržte neosetě ochranné pásmo 4 m vzhledem k povrchové vodě.

SPe5 Za účelem ochrany ptáků a volně žijících savců ošetřené osivo zcela zapravte do půdy; zajistěte, aby ošetřené osivo bylo na koncích výsevních řádků zcela zapraveno do půdy.

SPe6 Za účelem ochrany ptáků a volně žijících savců odstraňte rozsypané ošetřené osivo.

U insekticidního mořidla s účinnou látkou klothianidin k ošetření ozimých obilnin proti přenašečům viróz:

SPe3 Za účelem ochrany vodních organismů dodržte neosetě ochranné pásmo 4 m vzhledem k povrchové vodě.

SPe5 Za účelem ochrany ptáků ošetřené osivo zcela zaplavte do půdy; zajistěte, aby ošetřené osivo bylo na koncích výsevních nebo výsadbových řádků zcela zapraveno do půdy.

SPe6 Za účelem ochrany ptáků rozsypané ošetřené osivo odstraňte.

SPe5 Za účelem ochrany savců ošetřené osivo zcela zaplavte do půdy; zajistěte, aby ošetřené osivo bylo na koncích výsevních nebo výsadbových řádků zcela zapraveno do půdy.

SPe6 Za účelem ochrany volně žijících savců rozsypané ošetřené osivo odstraňte.

Z výše uvedeného vyplývá, že ochranné vzdálenosti od povrchové vody je nutné dodržet nejen u přípravků aplikovaných postřikem, ale také při seti osiva namořeného přípravky.

Tabulka zkrácení ochranných vzdáleností z webu ÚKZÚZ

Příloha č. 2: Tabulky zkrácení ochranných vzdáleností

Stav k: 25. 1. 2016

Ochranné vzdálenosti od okraje povrchové vody

Výjimky z možnosti zkrácení ochranné vzdálenosti vzhledem k povrchovým vodám:

1. zkrácení nelze uplatnit, pokud je přípravek označen větou SPe2 (svažitě půdy)
2. ochranná vzdálenost po zkrácení nesmí být u polních plodin menší než 4 m
3. ochranná vzdálenost po zkrácení nesmí být menší než 6 m u chmele, ovocných dřevin, lesů a u školet a okrasných rostlin vyšších než 100 cm

TOU = třída omezení úletu

Ve sloupcích označených „TOU 50 %, 70 % a 90 %“ jsou uvedeny ochranné vzdálenosti po zkrácení.

Polní plodiny, zelenina, okrasné rostliny do 50 cm, keře do 50 cm			
Vzdálenost v metrech (bez zkrácení)	TOU 50 %	TOU 75 %	TOU 90 %
5 - 7	4	4	4
8 - 10	5	4	4
12 - 15	8	5	4
16 - 20	10	6	4
25	14	8	4
30	15	10	4

Okrasné rostliny nad 50 cm, keře nad 50 cm			
Vzdálenost v metrech (bez zkrácení)	TOU 50 %	TOU 75 %	TOU 90 %
5 - 7	4	4	4
8 - 10	5	4	4
12 - 15	10	5	4
16 - 20	12	8	4
25	16	10	5
30	20	12	8

Ovocné stromy, réva vinná			
Vzdálenost v metrech (bez zkrácení)	TOU 50 %	TOU 75 %	TOU 90 %
5 - 7	6	6	6
8 - 10	6	6	6
12 - 15	12	10	6
16 - 20	18	12	6
25	22	14	10
30	25	18	12

Příklad zkrácení ochranné vzdálenosti od povrchové vody na pozemku sousedícího s vodním tokem. Identifikace pozemku: dle LPIS - DPB č. 5104 (570–1160), výměra orné půdy 24,10 ha. Vzdálenost od vody 2,49 m. Překryv se svažitými částmi (nad 3°): 0,12 ha.

Afalon 45 SC - platnost od 11. 5. 2016:

SPe3 Za účelem ochrany vodních organismů snižte úlet dodržáním neošetřené ochranné pásma 15 metrů vzhledem k povrchové vodě.

Na části DPB je překryv se svažitou (v LPIS - oranžová plocha) i nesvažitou částí pozemku (v LPIS - zelená plocha), která sousedí s povrchovou vodou.

Jelikož je přípravku přidělena pouze věta SPe3, je možné OV zkrátit. Od břehové čáry je nutné dodržet neošetřenou vzdálenost s využitím „Tabulky zkrácení ochranných vzdáleností“ zveřejněnou na webu ÚKZÚZ.

Zařízení bez možnosti využití nízkoúletových trysek - vynechat 15 m od břehové čáry bez ošetření POR

S využitím redukce:

50 % - vynechat **8 m**; **75 %** - vynechat **5 m**;

90 % - vynechat **4 m** od břehové čáry bez ošetření POR.

Kontrola dodržování ochranných vzdáleností od povrchové vody při aplikaci POR je součástí podmínek Cross Compliance (požadavky PPH 10/7, DZES 1b) a jejich porušení má vliv na krácení dotací, a to u žadatelů o přímé platby, některé podpory „Programu rozvoje venkova“ a některé podpory v rámci společné organizace trhu s vínem. Za porušení pokynů k ochraně vody a vodních organismů ukládá ÚKZÚZ správní sankce. Na e-AGRI pod odkazem „Dotace“ je k dispozici elektronická verze „**Průvodce zemědělce kontrolou podmíněnosti platná pro daný kalendářní rok**“.

http://eagri.cz/public/web/file/450292/Prirucka_Pruvodce_kontrolou_podminenosti_2016_schvalena_07032016_WEB.pdf

V souvislosti se zjištěním auditu EK na jaře 2016 dojde od roku 2017 ke změně sankčního systému u požadavků podmíněnosti (včetně PPH 10 – používání POR), což se týká zejména žadatelů o dotace. V návaznosti na zjištění auditu EK bylo upraveno hodnocení požadavků podmíněnosti při jejich porušení (z hlediska rozsahu a závažnosti) tak, aby odpovídalo evropským právním předpisům, tzn., aby při nedodržení požadavků podmíněnosti z nedbalosti došlo zpravidla ke snížení dotací ve výši 3 %.

Požadavky na používání POR z hlediska ochrany včel

Při aplikaci POR musí být postupováno nejen v souladu s požadavky na ochranu zdrojů pitné vody, vodních organismů, ale také v souladu s požadavky na ochranu včel, což vyplývá z ustanovení § 49 odst.

1 písm. a) a § 51 zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů.

V rámci povolovacího řízení jsou vyhodnocena rizika přípravku pro včely a v návaznosti na výsledky hodnocení může být přípravek označen jako:

- Zvlášť nebezpečný pro včely
- Nebezpečný pro včely
- Bez omezení z hlediska vlivu na včely

Přehled přípravků dle výše uvedeného označení lze vyhledat v Registru POR po zatržení příslušného omezení v předdefinovaných filtrech.

K 15. 12. 2016 je povoleno:

69 referenčních POR (bez POR ze souběžného obchodu), které jsou označeny jako zvlášť nebezpečné pro včely.

<http://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/Vyhledavani.aspx>

40 referenčních POR (bez POR ze souběžného obchodu), které jsou označeny jako nebezpečné pro včely.

<http://eagri.cz/public/app/eagriapp/POR/Vyhledavani.aspx>

1987 referenčních POR (bez POR ze souběžného obchodu), které jsou vyhodnoceny bez omezení z hlediska vlivu na včely.

S výše uvedeným označením POR pro včely souvisí požadavky, které musí být dodrženy jak před, tak při aplikaci přípravku.

Před aplikací přípravků označených dle rozhodnutí o povolení jako „**nebezpečné nebo zvlášť nebezpečné pro včely**“, nebo před aplikací směsi přípravků a látek, jejichž použití je pro včely nebezpečné, je profesionální uživatel povinen zjistit u místně příslušných obecních úřadů informace k umístění stanovišť včelstev v dosahu alespoň 5 km od hranice pozemku, na němž má být aplikace provedena a min. 48 hodin před provedením aplikace oznámit:

- dotčeným chovatelům včel
- místně příslušným úřadům aplikaci POR.

Náležitosti oznámení jsou uvedeny v § 10 vyhlášky č. 327/2012 Sb., o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších ne-

cílových organismů při použití přípravků na ochranu rostlin (dále jen „vyhlášky č. 327/2012 Sb.“).

Pokud však profesionální uživatel plánuje aplikovat směs přípravků, které jsou samostatně používány bez omezení pro včely, oznamovací povinnost se na něho nevztahuje, ale musí uplatnit opatření jako při použití přípravku nebezpečného pro včely, tzn. aplikovat směs přípravků na porost navštěvovaný včelami pouze po ukončení denního letu včel, a to nejpozději do 23. hodiny příslušného dne.

V současné době je v legislativním procesu novela rostlinolékařského zákona, která upravuje také podmínky používání přípravků nebezpečných nebo zvlášť nebezpečných pro včely včetně směsí přípravků, popř. směsí přípravků s pomocnými prostředky a hnojivy.

V rámci jednoho pozměňovacího návrhu je navržena úprava oznamovací povinnosti před aplikací výše uvedených přípravků pro včely (pouze chovateli včel) a využití informací o umístění stanovišť včelstev z LPIS. Bližší informace lze získat na Portálu farmáře - Zpřístupnění údajů Ústřední evidence včel registrovaným včelařům.

<http://eagri.cz/public/web/mze/farmar/LZR/novinky/zpristupneni-udaju-ustredni-evidence.html>

S návrhem novely zákona (sněmovní tisk 862/0) je možné se seznámit na webových stránkách Poslanecké sněmovny včetně stavu jejího projednávání.

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=7&CT=862&CT1=0>

V rámci prováděcího právního předpisu - vyhlášky o ochraně včel, zvěře, vodních organismů a dalších necílových organismů při použití POR bude doplněna definice pojmu:

Ukončení denního letu včel - časový úsek, který začíná hodinu po západu slunce daného dne ve vztahu k zeměpisné délce nebo 15 min. poté, kdy teplota vzduchu klesne a zůstane pod 12 °C, podle toho, která z těchto dvou situací nastane dříve.

Dle platné právní úpravy je stanoven zákaz aplikace přípravku, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen, jako zvlášť nebezpečný pro včely:

- a) na porost navštěvovaný včelami,**
- b) na stromy a keře v květu, při výskytu medovice nebo mimokvětního nektaru, které navštěvují včely.**

Je-li přípravek, který je podle rozhodnutí o jeho povolení označen jako nebezpečný pro včely, použit ve směsi s jiným přípravkem, pomocným prostředkem nebo hnojivem, uplatňují se při aplikaci opatření jako při použití přípravku zvlášť nebezpečného pro včely (tj. zákaz aplikace na porost navštěvovaný včelami a na stromy a keře v květu atd.).

Průměrný počet kvetoucích rostlin v porostu včetně kvetoucích plevelů k posouzení, zda jde o porost navštěvovaný včelami, se zjišťuje v pásech rovnoměrně rozvržených, 1 m širokých a 100 m dlouhých; na plochách do 10 ha na pěti místech, na plochách 10 ha a více na deseti místech.

Jsou-li podstatné rozdíly v zakvétání částí porostu, posuzuje se každá tato část samostatně.

Toto posouzení je důležité pro vyhodnocení situace, kdy neaplikovat POR

na porost navštěvovaný včelami, pokud je klasifikovaný jako zvlášť nebezpečný pro včely, a pro zajištění dodržení dostatečné vzdálenosti od porostů navštěvovaných včelami, kvetoucích stromů, keřů, stanovišť včelstev, aby na ně aplikovaný POR nedopadl.

Porostem navštěvovaným včelami se rozumí:

- a) lesní porost se stromy a keři lesních dřevin, které kvetou, nebo se na nich vyskytuje medovice nebo mimokvětní nektar,
- b) porost na pozemku ve venkovním prostředí mimo pozemek s lesním porostem, na jehož jednom čtverečním metru jsou v době ošetření průměrně více než dvě kvetoucí rostliny, včetně kvetoucích plevelů, navštěvované včelami.

Zjistí-li chovatel včel, že došlo k úhynu včel v souvislosti s aplikací přípravků, oznámí to neprodleně krajské veterinární správě (dále jen „KVS“). KVS v součinnosti s ÚKZÚZ provede místní šetření. Má-li KVS pochybnosti o příčině úhynu v souvislosti s použitím přípravku, zajistí odběr vzorků způsobem stanoveným v § 14 odst. 1 vyhlášky č. 327/2012 Sb. (min. 500 ks uhynulých včel a min. 200 g rostlin z ošetřeného porostu), jejich vyšetření odborným ústavem (SVÚ) a informování chovatele včel o výsledku tohoto vyšetření.

Záznam o výsledku místního šetření a výsledek vyšetření vzorků poskytne KVS též ÚKZÚZ a chovatelům včel.

Inspektor ÚKZÚZ na základě kontroly a zjištěných podkladů vyhodnotí, zda byly dodrženy všechny požadavky na ochranu včel. V případě, že bude zjištěno porušení požadavků na ochranu včel stanovených zákonem o rostlinolékařské péči, bude předán podnět k zahájení správního řízení o uložení sankce. Jelikož se jedná také o požadavek podmíněnosti (PPH 10/5), bude mít výsledek kontroly při prokázání porušení vliv na dotace.

Závěr

Požadavky a omezení, které je nutné při aplikaci POR dodržet, se týkají všech profesionálních uživatelů POR, a to nejen žadatelů o dotace, ale také nežadatelů, tzn. všech, kteří používají POR jak v oblasti zemědělství, tak v jiných odvětvích. Dále je třeba si uvědomit, že je profesionální uživatel povinen přijmout opatření k minimalizaci rizik aplikace přípravku pro životní prostředí, zdraví lidí, zvířat, zejména pokud se pozemky, na nichž se používají přípravky, nacházejí v blízkosti oblastí využívaných širokou veřejností nebo zranitelnými skupinami obyvatel.